

túlvilági matematika

Kirándulás a legvidámabb barakkból egy másikba

Valószínűtlen számok a túlvilági matematikában¹

A példabeszédek függőhidak a túlvilághoz, a halottakhoz. Szakadékon vezetnek át, de átvezetnek. A halottak és a túlvilág nem lent, a szakadékban vannak, hanem a túlsó parton. És ha leszakadna a híd? Gyakran leszakad. Mi van lent? Alighanem a semmi, a teljes megsemmisülés. A túlvilág és a halál után szükségszerűen bekövetkező semmi egyszerre létezhet (és nem létezhet)? Van és nincs. Folyton átbecskázznak egymáson, mint a hancúrozó kölyökkutyák. A példabeszédek függőhídjához tilos acélsodronyt fölhasználni. Nem véletlen, hogy Andrej evangélistának épp az utolsó alkotása legpéldázatszerűbb.² Itt mintha nem is hozzánk szólna, hanem a halottakhoz.

Miközben ő a filmet rendezte, a felesége Berlinben, ahol egy ösztöndíj révén pár hónapra kaptak egy lakást, igyekezett berendezkedni. Tarkovszkij talán sohase járt abban a lakásában. De biztos sokat hallott róla telefonon. Itt egy ikon, ott egy könyvespolc, amott a tévé meg a videomagnó.

Egyszer azért álmában ott járt. De dühös volt, mert Moszkvában szeretett volna lenni inkább. Legalább álmában. Álmában egyszer dühös volt. Pedig még az se hozta ki korábban a sodrából, amikor egy egész leforgatott filmjének kópiáját tette tönkre a technika. Ha az ilyen véletlenekeket egyáltalán elhiszük. A rossz gyakran ölt álarcot. A jó viszont mindig.

Másnevű sokáig nem is érzett semmit a különféle másvilágok közeledéséből, asszimilációjából.³ Pedig akkoriban már a nirvánából, a mennyből és más efféle helyekről való lények költöztek össze, voltak kénytelenek egymás mellé költözni, egymást megtúrni, egymást látni, egymás másféle füstölőt és áldozati illatait szagolni. De az a környezet, amelyben Másnevű élt, rendkívül zárt volt. A városrész központjában lakott. Dülöngélő, középkori házak, barokk sikátorok, szocializmus kori szemét.⁴

Kedvtelésből ide nem nagyon jött idegen, dolga pedig nem nagyon akadt erre felé senkinek. Hát a függőhíd? Valamelyik régi függőhíd? Kikorhad, leszakadt, föl se épült, mert rossz volt a terv.

Persze Másnevű is dologtalanul tengődött. A környéken csupa elkapatott, ingyeneő, ősi kiváltságait élvező bibliai angyal élt.

Ó, ha tudná az olvasó, hogy a Biblia, amit a kezében tarthat, ha akar, csak a jég(szent)hegy csúcsa, és leíratlanul még ott van alatta a kilenczede. Másik teremtés, másik Mózes, másik megváltó? Vagy tartalék? Vagy ugyanaz más-ként? Másnevű?

Másnevű fiatalabb volt ezeknél a bibliai angyaloknál, nem tudta átadni magát a lakásban (egy meg nem írt könyvben vagy evangéliumban) való üldögélés örömeinek. És elmúlt, amikor kidertült, hogy társainak (lakótársainak, szomszédainak, kerületársainak) jó része hitetlen. Csalódottan forgatták a Bibliát, a leírt és a valóságos közötti különbség felháborította őket.

Isten kitalálása az egész! Emberi kéz egy vonást sem ejtett rajta! – háborogtak.

Csak egyszer kéne legalább egyikünknek birokra kelnie Jákobbal!

Ezek a beszédek hamar bosszantani kezdték Másnevűt. Hívó volt. Csavargogni kezdett, hátha máshol jobb, hátha máshol többet értenek az innenvilághoz, mint meg nem írt társai. Persze ő is csak reménykedett. Ha már így átforgatták, hátha tovább is juthat. Senki nem volt ő még akkor. Csak egy hasonlat és a következők. Csak egy tévedés és a következők.

Bejárta a város többi kerületét, a démonok piacán mézes kenyeret evett, versenyt úszott pár vízimanóval, a ruszalkákkal együtt énekelte ambróziás poharak mellett, egyszer ott is aludt az egyiknél, aki másnapra kijózanodva elfelejtette, hogy maga hívta meg a vendégágyra Másnevűt, és egy jó kis reggeli teológiai beszélgetés helyett veszekedésbe gabalyodtak, ordítva verték egymást, kiszálltak a gondolatrendőrk, megfenyegették őket, hogy törlik a róluk szóló textusokat, ha ez még egyszer előfordul, maguk

azonban tudták, hogy nem szerepelnek semmilyen iratban, de Másnevű hitte, hogy ő még fog!

Kezdett valami különösség, elhivatottságtudat kialakulni benne. Már nem is törekedett rá, hogy megfeleljen a hagyományos kívánalmaknak, mert úgy érezte, hogy az zsákutca, úgy csak érdektelen, szürke angyal válhat belőle. Néha parkban aludt, kiszökött a túlvilág körüli erdőbe is, hallgatta az éjjeli farkasüvöltést és a távoli szirénéket. Ha hazament, nem maradt a lakrészében, tilalmas ajtókon nyitott be, elhagyott folyosókat fedezett föl, lakatlan szobákba talált utat. Az egyikben egy macska méretű fehér pókra akadt, aki azt mondta, ez a hely a pókok túlvilágának központja, és ő a nagy Anya, mindenkit fölhal, mármint a pókok közül, nyugtatta meg azonnal Másnevűt. Heteket töltött nála, egyszer még a hálójában is ugrálni mert, mert olyan jó barátok lettek, hogy a fehér pók megengedte neki.

Szobák, folyosók, szobák. Az egész labirintus sokkal nagyobb volt, mint az a háztömb, ahol lakott. És ezen a labirintuson át is lehetett jutni az utca túloldalán levő házak valamelyik szobájába, néha távolabbra is. Volt, hogy szándékosan arrafelé ment, csak hogy az utcát ne kelljen használnia.

De ez az utcáknak nem esett jól. A túlvilágon még az utcáknak is van lelük. Az innenvilágon legfeljebb a nagyobb városoknak.

Abból, hogy egy ház belülről nagyobb lehet, mint amekkorának kívülről látszik,⁵ megérteni vélte a test és a lélek problémáját. Egyfelől a végtelenség belső érzete, másrészt a külső határoeltság. Mulandóság? Ez a fogalom iszonyattal töltötte el. A szellemi lények is meghalnak egyszer, bár ez nem sokban különbözik a többiek békés és tunya üldögélésétől, a foteljuk a koporsótól. A földi halál az, ami érthetetlen! Létünk felét, a testet, egyszer csak elveszteni. Kihullani a szokásaink közül. Micsoda bátorság kell ahhoz, hogy valaki ember legyen!⁶ Ha egyáltalán léteznek emberek!

Valószínűbbnek tűnt, hogy nem!

Lehetséges egyszerre tiszta tudatúnak lenni, mint amilyen itt bárki, és olyan nehéznek és butának, mint a kövek és a fák? És folyton azt művelni, amerre a nehézkedés húz. A vágy. A szerelem. Mely nem más, mint saját csonkaságuk kendőzetlen beismerése. Itt bárki inkább ezer évig ülne mozdulatlanul, semhogy a másikhoz akár csak túlságosan közel hajoljon.

És az is micsoda túlzás, hogy ott, az innenvilágon visszafordíthatatlan az idő. Mint a zarándokok, akinek az út volt visszafordíthatatlan, és olyan tempomokat kellett építeni miattuk, ahol körbe lehet menni az oltár mögött, hogy meg ne kelljen pördülniük a sarkukon. Még hogy az idő visszafordíthatatlan! Hiszen öltözködés közben, amikor levesszük, akaratlanul is kifordulhat.

És az alvás? A halál picit modelljét fölállítani minden este!

Volt min töprengenie. Néha leült egy elfüggönyözött szobában (érdekes, hogy mindegyik szobának volt ablaka), ha biztos egyedül volt, és megpróbált elaludni. Ami a közhiedelem szerint lehetetlen egy angyalnak.

Egy elképzelt fekete kendőt terített az arcára. Ez az éjszaka, mondta.

Egy elképzelt fekete kartonlapot illesztett a szemére. Ez az alvás, mondta, és megpróbálta gondolatai tempóját a lélegzetvételéhez igazítani.

Ez az álom, mondta.

A következő álma volt:

Valami ösvényen, egy patak völgyben bútorokat cipeltek. Hosszú sorban vitték őket. Aztán már ő maga is a cipelők között volt. A vállán egy visszataszító, hideg fémtárgy. Az ösvény barlangszerű, félhomályos terembe vezetett, ahol bokáig gázoltak a vízben. A bútorok plafont súroló halmokban álltak már ott, de azért neki is be kellett vinnie a sajátját a járnivaló keskeny folyosón, és földobni a halom tetejére. Közben egy fémforgács belement az ujjába, kellemetlen szűrő érzése támadt. Azt mondták, ez a fájdalom.

A levegőben pedig valami egészen híg, kellemetlenül ragadós, vattaszzerű dolog lebegett, mely valósággal eltölte az orrát. Olyan érzése támadt,

VÖRÖS István
Só, kenyér
(versek)
ELTE, 1988

Innenvilág
(novellák)
Írók Alapítványa,
1992

A közbülső ítélet
(versek)
Magvető, 1993

Ami az alvó
nem lát
(versek)
Írók Alapítványa,
1994

A csodaöreg
(versek)
Széphalom, 1996

A fatelepitőknél
(novellák)
Filum, 1998

A szelidekre várva
(válogatott és új
versek)
Tevan, 1999

A darázs tanítási
(versek)
Jelenkor, 2000

Lakatlan szigetek
már nincsenek
(kritikák)
Ister, 2001

A kéz öt uja
(novellák)
Jelenkor, 2001

A Vécsey utcai
évkönyvből
(versek)
Tipp Kult, 2002

A szejki lélek.
Kundera, Hrabal
és Vaculik
munkásságáról
(tanulmány)
Holnap, 2002

Heidegger a
postahivatalnok
(verses regény)
Jelenkor, 2003

Örök naptár
(haikuk)
2004

Gregorián az erdőn
(versek)
Jelenkor, 2005

Az meg mi a bűdös szart jelenthet? Ocsmány füstös köd gomolygott az ablak előtt, az egyetemre nem akartam bemenni, visszagubancolódtam hát átzizzadt ágyneműmbe, a szobatársam nem volt aznap ott, Donna 600 kilométerre a garzonjában épp fölkelhetett, azt gondoltam, hogy ma egész nap írom ezt, azaz nem is ezt, hanem a másik felét a szövegnek, a lelket, már legalább egy füzet tele volt vele.

A folyosón ijedt beszélgetés hallatszott, egyre több ember futott, egyre több ember hozsízott. Mi lehet ez? Eh, mindegy, én itt még az idegenek között is idegen vagyok. Talán a folyosó népes vietnami kolóniájának valami hülye népi ünnepe lehet ma. Esetleg Ho Si Minh születésnapját ünneplik. Jó költő volt, csak érte volna be ennyivel.

Újra álom gomolygott elém, képek lobbantak föl és sercegeve váltották egymást. Most már valaki az én ajtómon is zörgött türelmetlenül. A bűdös piczába, mondtam magyarul, fölálltam, kinyitottam az ajtót. Egy félelmetes takarítónő állt ott, vérben forgó szemekkel, megint ugyanazt ordította, de most értettem: Tűz van!

Megvontam a vállam, tűz van, hadarta, aztán még valamit. Ami körülbelül annyit tett, mindenkinek el kell hagynia az épületet.

Még jó, hogy nem aludtam vissza! Micsoda szerencse. Ano, nyögtem, vagyis igen. Igen, máris megyek, összekapom a legfontosabb cuccokat, aztán a többi, az a kevesem, amim egyáltalán van, hadd éjjen benn. Kíváncsi is voltam a lángra, ahogy belekap ebbe a lakhatatlan betonkockába. Na de persze idejében ki innen, az ablakon rács van. Ha a tűz a folyosóra ér, akkor bent sülök, mint a gonosz boszorkánya a kemencében. Bazmeg! Ezért jön az ember külföldre? Ezért vág bele valami nehézbé? Nyelvet tanulni, felnőtté válni, igazi íróvá válni akartam itt, és erre földönfutó leszek. Persze majd a nagykövetség, a csehszlovák állam, hiszen szocializmus van, és az azért megvéd az ilyen bajban, ha különben, amikor más a véleményed, nagy geci is. Ott ormótlankodott a szocializmus a folyosón, ahogy körülnéztem. A füstöt még alig lehetett érezni, csak valami óvatos kék pára volt az egész. Meg a menekülők háta, a cipőtalpak magasra kapott levele.

Gyorsan nadrág, pulóver, kabát a pizsamára. Nem, tiszta alsó, tiszta zokni is kell. Amilyen tiszta lehetett az, amit magam mostam a szobai lavórban és szárítottam a tüzes radiátoron.

Tűz. Jó lesz igyekezni, mindjárt itt a tűz. A táskába egy könyv, talán épp a József és testvérei, meg a füzetek, ahol ez, illetve a másik fele volt leírva ceruzával, rondán, de még nagyjából olvashatóan.

Nincs most idő kitérni az írásomra, ezért gyorsan kitérek, kockáztatva azt is, hogy bennégünk a kollégiumban, én is, a kézirat is, meg így szükségképpen az olvasó is. Tévedés azt hinni, hogyha az olvasó ezt a szöveget a kezében tartja, attól még nem éghetett benn a kollégiumban. Hiszen elveszni is elveszett. Tévedés azt hinni, hogyha az olvasó ezt a szöveget a kezében tartja, attól még nem éghet benn 1988-ban ő maga is egy prágai kollégiumban. Hiszen ha ennyi erő nem lenne ebben az eljövendő könyvben, akkor mi a fenének is olvasná az olvasó, írni, azt most hagyjuk, hogy ki, mondjuk én.

Egyszóval veszélyben vagyunk, egyszóval veszélyben vagy!

Akkor még prózát is kézzel írtam, és a kézírásom mindig is ronda volt. Egyébként a számítógépelésem is elég ronda, folyton vissza kell ugranom, hogy az olvashatatlanság elüttött szavakat a magyar nyelvbe úgy-ahogy visszapozozzam.

Hármas és négyes között ingadoztam alsóban szépírásból, aztán megkaptam a kegyelemnégyest, mert okosnak számítottam, és mert nem volt elég idő kiemelkedő matekképességemmel foglalkozni a szépen író buták miatt, hát legalább valamivel kompenzálni kellett a dolgot. Ha akkor hármast kapok, talán most egy matematikatanulmány fölött találkozoznánk. Mondjuk, ez lenne a címe: Valószínűtlen számok a túlvilági matematikában.

Hú de jó lenne!

Ha főlsőben írok úgy, ahogy alsóban írtam, nem lett volna baj. Ha gimnáziumban írok úgy, ahogy főlsőben, akkor abból sincs problémám. Ha most úgy írnám le a verseimet, ahogy akkor a regényt, nem kéne azonnal kijavítgatni a betűket, hogy még legalább két nap múlva is el tudjam olvasni, amit papírra vettem. Persze, persze ebben nagy bölcsesség lehet, és én vagyok a par excellence költő, aki e szerint a bölcsesség szerint ír: a vers a pillanat ajándéka, múltján is el az elkészülés pillanatával, mint a buddhista szerzetesek homokrajzai. De sajnos hiúbb vagyok, mint egy buddhista szerzetes (de még mennyivel), és ahelyett hogy szélebe szórnám az olvashatatlanság szavakat, rögzítem, fixálom őket. Egyszóval mindig ronda volt az írásom, és ezért sok bajom is volt (most a helyesírásom hasonló bajos ügyéről tényleg nem szólok, mert a végén még tényleg bent égünk ebben a hülye szocializmusban, ebben a hülye koleszban).

Csak még annyit, mindig mindenki megszólít, hogy milyen ronda az írásom, amíg egyszer, a kiadóm, a kedvenc szakállas bölcs és vad, türelmetlen és zseniális kiadóm bölcs és vad és türelmetlen felesége ezt nem találta mondani, talán egy dedikációmát látva: István, hogy neked milyen szép az írásod!

Tessék?

Úgy értem, intelligens.

Tényleg?

Sajnos elfelejtettem az a hihetetlenül finom meghatározást, mely szerint az írásomban az írói nagyság és egy erős személyiség érződik, persze az a szépség nem az iskolás szépség, hanem a valódi, ha értik, mielőtt bent égünk a mondatban, nem a kismacsák a gombolyaggal, hanem a Van Gogh-i cipő. Egy élet terhe hullt le rólam akkor. Meg voltam mentve.

De most már menekülünk! Be a táskába a legszükségesebbet. Az előbb betettem a pénztárcát? Jobb megnézni. Itt nincs, ebben a zsebben sincs. Ja, ha még úgyis itt vagyok, akkor anyám és Donna levelei se égjenek el. És megint itt a szoba bezárásának dilemmája. Visszajövök még ide? Be kell zárni? Vagy az oltás miatt nem szabad? Most bátor leszek, nyitva hagyom.

A folyosón mélykék sötét, és már nincs egy ember se. Gyorsan. Talán nem késő, még kijutunk. A hátsó kijárat, mely mindig zárva volt, most tárva-nyitva. Nahát, micsoda rugalmasság! Ez az, amiről beszéltem a szocializmus kapcsán, agyonbaszogatnak, de ha baj van, ott a segítség. Persze akár állandóan is nyitva lehetne az az ajtó. De másrészt minek? Innen úgyse lehet menekülni.

Lépcsőn föl, lépcsőn le. Van úgy, hogy az ember készül egy látványra. Mondjuk, mert filmekből ismeri. Vagy előző életéből. Vagy a túlvilági nagyvárosokból. Láttam magam előtt, hogy azon a csendes mellékutcán most tűzoltóautók fognak sorakozni, létrák emelkednek, slaug tekeredik, az autók körül izgatott diákok a motyóikkal, rendőrök, kavarodás.

Ehelyett üres volt az utca. Hm. Megtorpantam. Be is mehetnék az egyetemre, ha már ki lettem verve az ágyamból, de a tanszerek nem voltak nálam. Visszamenjek? Mi van, ha rám dől az épület? (Rám meg a kéziratra!) Leültem olvasni a lépcsőre. De hol van itt egyáltalán a tűz?

Egyszercsak feltűnt egy hasonló takarítónőféleség, mint az előbb, de most nyugodt arccal, lehet, hogy ő volt az az imént is, és komótosan elkezdte visszazárni az ajtót.

Mi a fene ez?

Próbáltam megkérdezni: Tűz?

Úgy nézett rám, mintha hülye lennék. Miféle tűz? Aztán fölvettem. Ja, az csak gyakorlat volt, tűzriadó, már lefűjták. Mindenki nagyon ügyes volt! Gratulálok.

Mi a szar? Ez komoly? Elindultam visszafelé az épületbe, de a nő mutatta, hogy itt tilos bemenni.

Döbbenet meredtem rá.

Aztán megvonta a vállát, kedvesen elmosolyodott, na jó, most az egyszer! De többet elő ne forduljon!

5 Lehet ez fordítva is! A kollégium például kívülről nagy volt, hatalmas, böszme épület, de a szobák szűkek. Az egyik oldalon két szekrény, két íróasztal, a másikon két ágy, szemben a radiátor fölött ablak, és az ablak alatt radiátor, a folyosó sötét, zuhanyozó és vécé csak az épület két, meglehetősen távoli végén. A lakó megérthette a szív és a bél problémáját. A szív, ahol lakott, egy szűk kamra, ahova forró vizet áramoltat egy csövön át a keringés, körülötte mindenhol belek tekeregnek: a folyosók, melyek hosszúak, sötétek, barátságtalanok és bűdösek.

És még valami, hogy teljes legyen a kép. Az íróasztalok fölött volt egy széles, közös, könyvespolc, a polc tetején egy rikító piros műanyag doboz állt, beépített hangfallal, két fehér tárcsával, meg három billentyűvel.

Ráismer valaki? A megfejtéseket a szerkesztőségbe kérjük. De jöhet az ímélcímemre is: vkm99@freemail.hu.

Persze a postafordultát nem tudom kivárni, ezért itt a megfejtés: Ez a dolog a néprádió.

Aki becsületesen akar játszani, remélem, az előző mondatot nem olvasta el! Jöjjenek inkább a mailek!

6 Azt gondolná az ember, hogy az 1988-as Prágában ehhez tényleg nagy bátorság kellett. Nyilván igen. A közelünkben, a kolostor gyümölcsösének másik oldalán volt az a temető, ahol a legnagyobb cseh filozófus, Jan Patočka nyugodott, akét egy kihallgatás során ért a halál, 11 évvel korábban. Aláírt és képviselt valami olyasmit, ami nem is lázított, csak a normalitást igényelte. És a hatalom akkor aláíratott pár megfélemlített emberrel, aki nem érte be azzal, hogy ember legyen, hanem valaki is akart lenni, amikor embernél többnek mutatkozni nem volt erkölcsös, mert nem lehetett erkölcsösen, szóval ezekkel a becsvágyukba belefélemlített emberekkel aláíratott egy elleníratot, melyben tiltakoztak az általuk nem is olvashatott szöveg, a normalitás kartája ellen. Aki valaki akart akkor lenni, amikor senkik uralkodtak, alá kellett írja a hülyeségi nyilatkozatot.

Hülyeségi kiáltvány! Az emberi hülyeség egyetemes nyilatkozata. És aztán egy-egy ilyen aláíró énekelhette tovább a tévében giccses dalait, az emberek legnagyobb meglepődésére. De az emberek, akik nem akartak valakik lenni, azt vettem észre, csodával határos módon mégis emberek maradtak. (Még ha az ilyen kukorékoló áru-

